

Förra årets vinnare

är förlorare i längden

Ekonomisk utblick, Nr 1, 2024, 13 maj.

Ekonomisk utblick är korta ekonomiska analyser om frågor som är relevanta för Unionen. En del av analyserna kan även återfinnas i Unionens Konjunkturprognos. De författas av Unionens chefsekonom Tobias Brännemo och medarbetare på enheten avtal och politik.

Sammanfattning

Unionens analys visar tydligt att svenska löntagare har fått högre löneökningar med industriavtalet, trots att reallönerna minskat de senaste två åren, sett i ett västeuropeiskt perspektiv. Reallöneökningarna i Sverige har resulterat i en 40 procent ökning (inflationen mätt med KPI). Det kan jämföras med 20-årsperioden innan industriavtalet då reallönerna ökade med totalt 7 procent.

Framgången beror bland annat på att de svenska facken har använt inflationsmålet som en viktig utgångspunkt för löneutrymmet. Det förhållningssättet har bibehållits oavsett om inflationen varit lägre eller högre än inflationen. Många andra länder i Västeuropa har i stället jagat den rådande inflationen. På kort sikt är förra årets löntagare i Belgien, Nederländerna, Spanien och Portugal vinnare men sett till en längre period är de förlorare.

Förra årets reallönevinnare är förlorare i längden

De senaste årens utveckling i ekonomin har inneburit att inflationen varit högre än löneökningarna och reallönerna har därför i två år i rad minskat i Sverige. Det är inte unikt för Sverige utan har hänt i de flesta jämförbara länder. Olika länder har dock tagit sig an inflationen på olika sätt när det kommer till lönebildningen.

Industriavtalet styr lönebildningen

I Sverige styrs lönebildningen sedan slutet av 1990-talet av Industriavtalet där parterna inom industrin tecknar de första avtalen som sedan blir normerande för resten av arbetsmarknaden. Innehållet i dessa första normerande avtal har kommit att kallas för märket. Industriavtalet kom till som en reaktion på utvecklingen under decennierna innan. Under 1977–1997 var de nominella löneökningarna ofta mycket höga och uppgick i genomsnitt till 7 procent om året. De stora lönepåslagen bidrog till att driva upp priserna. Inflationen åt därför upp värdet av löneökningarna och löntagarnas reala löneutveckling stagnerade. Samtidigt gjorde de höga kostnadsökningarna att företagets konkurrenskraft försämrades.

Inflationsmålet är centralt för svensk lönebildning

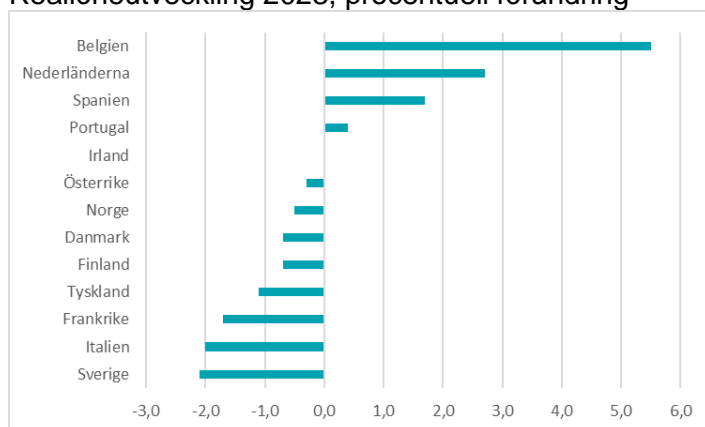
Sedan industriavtalets tillkomst har löneökningarna varit betydligt lägre men i och med att det har hjälpt till att hålla inflationen nere har det inneburit en lång period med stigande reallöner. En bärande del i den framgången är att inflationsmålet utgjort en central utgångspunkt i bedömningen av löneutrymmet. I stället för att utgå från den för tillfället rådande inflation har den fackliga sidan hela tiden utgått från att inflationen kommer bli i enlighet med inflationsmålet. Det förhållningssättet har bibehållits oavsett om inflationen varit klart lägre än inflationen eller om den varit klart högre.

Det största testet för detta förhållningssätt kom i avtalsrörelsen 2023 som genomfördes mot en bakgrund av historiskt höga inflationstal. Erfarenheterna från både perioden innan och under Industriavtalet/märket fick de svenska facken att dra slutsatsen att det bästa för löntagarna på sikt är att hålla fast vid det förhållningssätt som gett ett klart bättre utfall än perioden på 1970- och 80-talet där just försöken att jaga inflationen med högre löneökningar

resulterade i en ihållande hög inflation och mer eller mindre obefintliga reallöneökningar under två decenniers tid.

I vissa andra länder har förhållningssättet varit ett annat. Där har man i högre utsträckning än i Sverige försökt kompensera sig för inflationen med betydligt högre löneökningar. I Belgien har man även ett system där löneökningarna direkt kopplas till inflationsutvecklingen under föregående år. Den väldigt höga inflationen 2022 resulterade därför i höga löneökningar 2023 vilket i kombination med att inflationen föll tillbaka resulterade i höga reallöneökningar i Belgien 2023.

Reallöneutveckling 2023, procentuell förändring

Källa: Eurostat Labour cost index, wages and salaries, inflation mätt med HIKP

Reallöneutveckling i Västeuropa sedan 1998

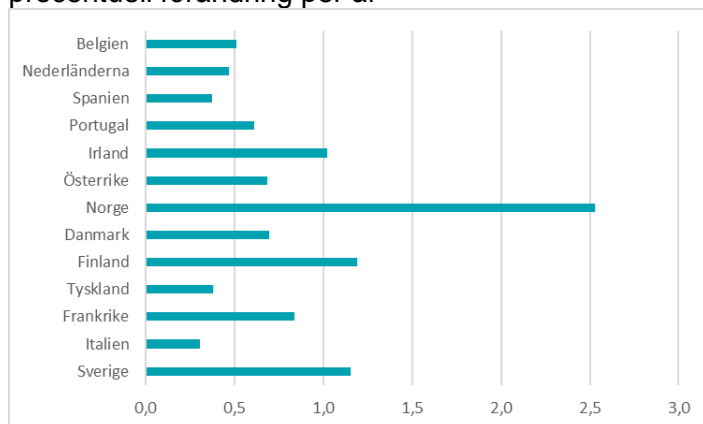
Unionen har jämfört reallöneutvecklingen i Sverige med 12 andra västeuropeiska länder, dels under 2023 dels under hela perioden från det svenska industriavtalets tillkomst 1997¹. För jämförbarhetens skull har det europeiska inflationsmättet HIKP använts. Vanligtvis är det brukligt att använda det svenska måttet KPI vid beräkningar av reallöner. HIKP är mer likt det svenska måttet KPIF där effekten av ränteförändringar räknas bort. Reallön mätt med HIKP ger ett mindre fall i reallönen i Sverige 2023 jämfört med

¹ Industriavtalet tecknades 1997 men användes för första gången i en avtalsrörelse 1998.

KPI men ger också en lägre genomsnittlig reallöneökning sett till hela perioden från 1998.

Utöver Belgien var det tre andra länder där reallönerna ökade under 2023; Nederländerna, Spanien och Portugal. Sverige var det land där reallönerna minskade mest av de jämförda länderna. Men även i de övriga nordiska länderna minskade reallönerna.

Reallöneutveckling 1998–2023, genomsnittlig procentuell förändring per år

Källa: Eurostat Labour cost index, *wages and salaries*, inflation mätt med HIKP

Sverige topp tre med högst reallöneökningar sedan 1998

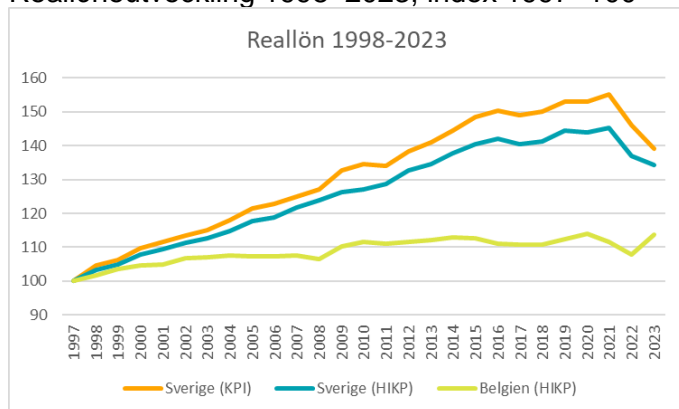
Sett till hela perioden 1998–2023 är förhållandet däremot det omvända. Sverige tillhör där, tillsammans med Finland och Norge, de länder med högst reallöneökningar medan alla de fyra länderna, Belgien, Nederländerna, Spanien och Portugal, med ökning 2023 tillhör den undre halvan sett till hela perioden från 1998. Detta alltså trots att utvecklingen de senaste åren räknas in i den långa perioden.

Finland har totalt sett under perioden haft ungefär samma genomsnittliga löneökningstakt och inflation som Sverige och därigenom liknande reallöneutveckling. Men med skillnaden att merparten av den ökningen i Finland kom under de första tio åren medan ökningen i Sverige varit betydligt mer jämnt spridd över tid. Norge avviker från alla övriga länder med en klart högre löneökningstakt utan att det lett till lika mycket högre inflation, något som sannolikt kan förklaras av de speciella förhållanden som gäller i den

norska ekonomin som under lång tid gynnats av den stora oljeutvinningen.

Mot bakgrund av detta går det att dra slutsatsen att det svenska förhållningssättet varit vinnande över tid. Sverige har sedan industriavtalets tillkomst haft mer än dubbelt så höga reallöneökningar som Belgien, Nederländerna, Spanien och Portugal trots att ländernas reallöner ökade 2023. Dessa fyra länder är därmed förlorare i längden.

Reallöneutveckling 1998–2023, index 1997=100

Källa: Eurostat Labour cost index, *wages and salaries*,

Från industriavtalets tillkomst ökade reallönerna i Sverige med totalt 55 procent fram till år 2021. Efter de senaste två årens fall är den totala ökningen istället 40 procent. Mätt med HIKP har reallöneökningen varit 35 procent. I Belgien, som inte upplevt samma tapp i reallönen som Sverige de senaste åren, har reallönerna inte alls ökat på samma sätt över tid. Där är den totala ökningen 14 procent sedan slutet av 1990-talet.

Slutsatser

I fyra av de 13 jämförda länderna ökade reallönerna under 2023. Sverige var det land med störst fall i reallönen förra året.

Trots ökningen 2023 hamnar dessa fyra länder på den undre halvan vid en jämförelse av reallöneutvecklingen sedan 1998.

Under perioden 1998–2023 var Sverige tillsammans med Finland och Norge i stället de tre länder med den högsta reallöneökningen.

Alla fyra länder som hade reallöneökning 2023 har haft mindre än hälften så hög reallöneökning som Sverige under hela perioden 1998–2023.

Perioden med industriavtalet har, trots de senaste två årens fall, ineburit reallöneökningar på totalt 40 procent i Sverige (inflation mätt med KPI). Det kan jämföras med 20-årsperioden innan industriavtalet då reallönerna ökade med totalt 7 procent.

Unionen har jämfört reallöneutvecklingen i Sverige med 12 andra västeuropeiska länder. Rapporten innehåller en jämförelse över reallöneutvecklingen under år 2023 och en jämförelse över perioden år 1998–2023, dvs från det svenska industriavtalets tillkomst och fram till idag.

Trots att reallönerna har minskat de senaste två åren tillhör Sverige, tillsammans med Norge och Finland, de länder där reallönerna ökat mest sedan 1998. En framgångsfaktor är att den svenska lönebildningen använder inflationsmålet som utgångspunkt för löneutrymmet.

UNIONEN

SVERIGES STÖRSTA FACKFÖRBUND

Hos oss är alla tjänstemän i det privata arbetslivet välkomna, oavsett utbildning och befattning.

Bland våra medlemmar hittar du många chefer och dessutom både egenföretagare och studenter.

Vår vision är att tillsammans skapa framgång, trygghet och glädje i arbetslivet.